

Drugi del je namenjen prikazom kulturno-prosvetne dejavnosti, ki so socializirale in plemenitile medčloveške odnose in sploh življenje na podeželju. Začetki kulturnega udejstvovanja segajo v leto 1863, ko je mlinar Lovro Stepišnik ob podpori bistriškega zdravnika, govornika na ljudskih taborih in deželnega poslanca dr. Josipa Vošnjaka ustanovil na Zgornji Ložnici Slovensko bukvarnico (čitalnico) in Bralno društvo. Nadalje sta prikazana ustanovitev in delovanje Prosvetnega društva v Venčeslu pri Slovenski Bistrici leta 1936, ki je nastalo iz Javne narodne knjižnice. Med pobudniki in vodstvenimi delavci novega društva srečamo tudi avtorja knjige, Julija Titla kot brezposelnega učitelja.

Posebno poglavje je namenjeno osvetlitvi imena Venčesl (Venčeslav, Vencelj, Vaclav ...), njegovi razširjenosti po srednji in vzhodni Evropi kakor tudi pri nas v Sloveniji. Prikazano je prekmursko naselje Venčeslavci pa Domanjševci s cerkvijo sv. Venceslava, ki se prvič omenja leta 1208. Podrobneje je opisana cerkev sv. Venčesla pri Slovenski Bistrici, ki se prvič omenja leta 1251, pa nastanek in stavbni razvoj današnje župnijske cerkve, ki je bila do leta 1900 obdana z obzidjem, kjer je bilo pokopališče. Zanimiva sta razmislek in pripoved o pisanju imena in kraja (= zaselka) Venčesl, kjer so še danes osredotočene vse krajevne upravne, cerkvene, prosvetne in vzgojne ustanove. Kraj ima urbanizirani videz in se razlikuje od neposrednega kmečkega okolja.

V zadnjem poglavju drugega dela knjige je naznačen razvoj venčeselskega območja v luči kronike, in sicer od leta 1785 dalje. Kronika je veren in neposreden zapis o življenju župnijske skupnosti. V njej je močan poudarek na vinogradništvu in tegobah, ki so pestile to kmetijsko panogo v posameznih obdobjih. Omenjene so tudi vremenske ujme, ki so zajela širša območja.

Dr. Julij Titl se z objavljenim delom vrača v svoje rojstno območje, ki ga s strokovno besedo in z dokumenti predstavi z geografsko-zgodovinskega in domoznanskega področja. S knjigo smo dobili vpogled v vsakdanji utrip življenja v krajih ob Ložnici, ki so zajeti v župnijo sv. Venčesla. Poleg splošnih krajevnih značilnosti in posebnosti nas avtor opozarja na lego območja med Pohorjem in Dravinjskimi gorami, kjer so že od nekdaj ugodne naravne prilike za gojenje vinske trte. Gospodarski pomen vinogradništva je prispeval k prevrednotenju tamkajšnjih vinorodnih »gora«, ki so postale privlačne za premožnejše in uglednejše prebivalce bližnjih in daljnih krajevnih središč kakor tudi za številne pohorske kmetije. Z menjavo lastništva vinogradov je prišlo tudi na tem območju do nastanka viničarstva in socialnega sloja viničarjev.

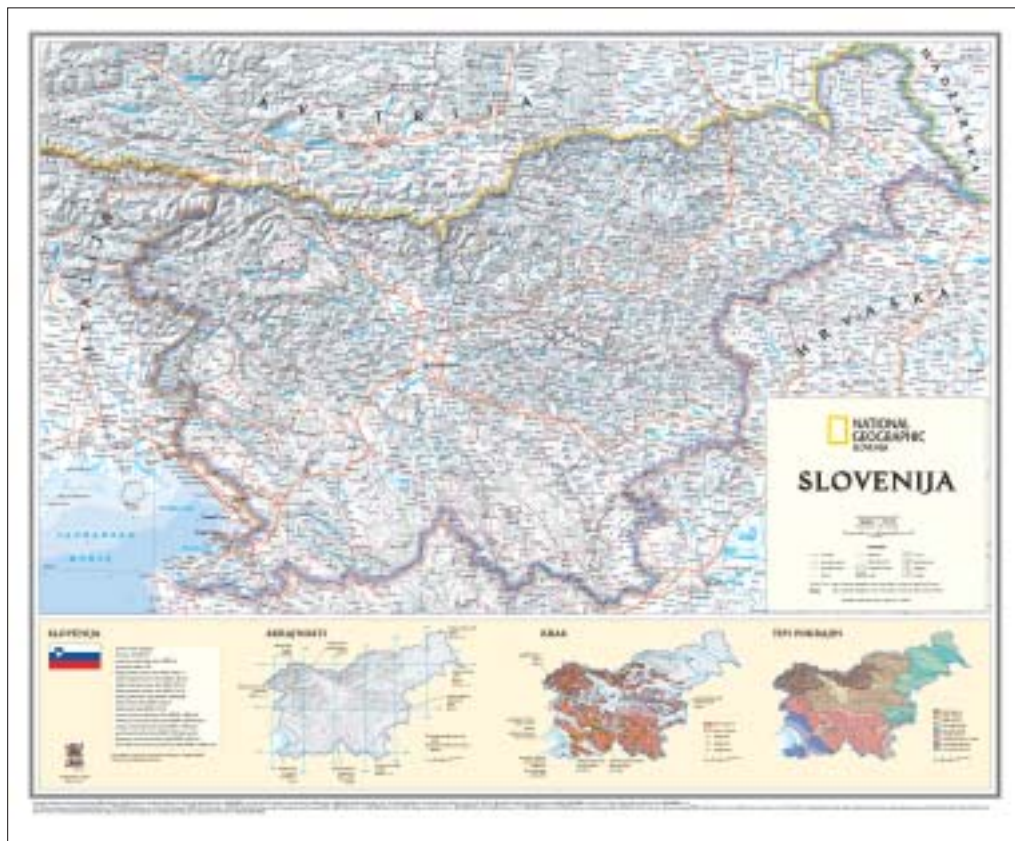
Titlovo delo nas opozarja, kako pomembni in dragoceni so izsledki takšnih in podobnih, strokovno podprtih prikazov o stanju in razvoju manjših predelov. V njih neposredno zaživi človek s svojimi stvariteljskimi nagnjenji in sposobnostmi, kar se na zunaj kaže v razvoju pokrajine in v njenem uveljavljanju na gospodarskem in drugih področjih.

Milan Natek

National Geographic Society: Slovenija

Ljubljana 2006: Rokus, zemljevid v merilu 1 : 400.000

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU je v okviru zdaj že utečenega sodelovanja z ugledno svetovno založbo *National Geographic Society* in domačim založnikom Rokusom izdelal zemljevid Slovenije, ki je izšel kot priloga revij *National Geographic Junior* in *National Geographic* v slovenskem jeziku etr kot samostojna publikacija. Po zemljevidih Evrope in sveta je to že tretji zemljevid, ki je nastal kot plod sodelovanja navedenih ustanov, vendar je v nasprotju z obema predhodnikoma v celoti rezultat dela Geografskega inštituta, četudi njegove oblikovno-vsebinske poteze nezamenljivo in prepoznavno zaznamuje kartografski okvir družbe *National Geographic*. Zemljevida Evrope in sveta sta bila namreč le prevod in priredba že pripravljenih kartografskih podlag, medtem ko je pri zemljevidu Slovenije ameriška družba posredovala le napotke in potrebno programsko opremo za tipologijo, ki zvesto sledi tehničnim in oblikovnim značilnostim vseh njenih preglednih topografskih zemljevidov, vsebinska zasnova in izvedba pa sta bila v celoti prepuščena sodelavcem Geografskega inštituta.

Zemljevid poleg vodilnega preglednega topografskega zemljevida sestavljajo še trije manjši tematski zemljevidi v spodnjem delu lista, ki ponazarjajo (geografske) skrajnosti naše države, kras (razširjenost kraških pojavov na apnencu in dolomitu, kraška polja, jame in brezna) in tipe pokrajin. Levo od vseh treh tematskih zemljevidov sta uokvirjena preglednica z glavnimi statističnimi podatki o naši državi ter njena zastava. Avtorica preglednega zemljevida je Jerneja Fridl, preglednico in tematske zemljevide pa je zasnoval Drago Perko. V posameznih fazah izdelave zemljevidov so sodelovale še Meta Ferjan, Mateja Breg in Maruša Rupert.

Večji del potrebnih podatkov za izdelavo preglednega topografskega zemljevida, to je potek cest (vrisano je najnovejše stanje avtocestnega omrežja), voda, železnic, obalne črte in podobno, je bilo potrebno z vektorsko digitalizacijo zajeti iz različnih obstoječih zemljevidov v večjih ali enakih merilih. Glavni vir podatkov sta bila pregledna topografska zemljevida Republike Slovenije v merilih 1 : 400.000 in 1 : 250.000, ki ju je izdala Geodetska uprava Republike Slovenije. Za sosednje države so bili uporabljene zemljevidi Italije v merilu 1 : 200.000, Avstrije ter Slovenije in Severne Hrvaške, oba v merilu 1 : 300.000. Senčenje reliefa je bilo zasnovano na podlagi digitalnega modela reliefa. Za število prebivalcev v posameznih naseljih so bili tako za Slovenijo kot za sosednje države uporabljeni najnovejši statistični podatki. Za enega najbolj zahtevnih postopkov se je pokazalo zapisovanje zemljepisnih imen, saj posredovani ameriški fonti niso vsebovali šumevcev slovenske abecede in nekaterih drugih posebnih črk, ki jih je bilo potrebno zapisati pri imenih v Avstriji in na Madžarskem. Zato je bilo potrebno na primer vsak veliki in mali č, š in ž sestavljati iz c-jev, s-jev, z-jev in strešic.

Na preglednem topografskem zemljevidu so prikazana vsa naselja z več kot 5000 prebivalci, manjša naselja pa so vključena tako, da je zagotovljena kar najbolj enakomerna gostota prikazanih geografskih pojavov in topografskih objektov ter njihovih imen. Vsa imena so praviloma izpisana v celoti, torej brez krajšav. Tako kot na večini drugih zemljevidov Slovenije so tudi tu pokrajinska imena zapisana le v vzpetem svetu (gorovja, hribovja, gričevja, planote), medtem ko gosto poseljene ravnine niso poimenovane.

Večjezičnost je omejena le na zamejstvo. Pri tem je bila uporabljena zanimiva dvojnost. V Italiji, Avstriji in na Madžarskem so naselbinska imena na zgodovinsko slovenskem narodnostnem območju zapisana s poševnico; najprej je torej navedeno njihovo ime v jeziku večinskih narodov, čemur sledi slovensko ime. Pri naseljih s slovenskimi imeni zunaj tega območja in na Hrvaškem so slovenski eksponimi zapisani v oklepajih za originalnimi imeni. Takšen način je bil uporabljen tudi pri zapisovanju nenaselbinskih zemljepisnih imen, na primer imen nekaterih rek, jezer in vrhov, žal pa ga pogrešamo tudi pri imenih gorskih skupin, saj so na primer imena *Gaitaler Alpen*, *Sauvalpe* in *Koralpe* zapisana izključno v nemškem jeziku. Zemljepisna imena na državnih mejah so zapisana dvojezično, pri čemer je imenska različica v jeziku matične države dosledno postavljena na njeno stran državne meje. Temeljno načelo zapisa dvojezičnih imen je bilo, da so slovenski endonimi zapisani s poševnico, eksponimi pa z oklepajem, kar je usklajeno z odločitvijo Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije.

Predstavljeni zemljevid Slovenije je pomemben dosežek slovenske kartografije, še posebej, če ga merimo skozi prizmo našega partnerskega sodelovanja s svetovno uveljavljenim založnikom. Naj si bo izdelek vsebinsko in izrazno všečen ali ne, zavedati se je treba, da je v zavesti dolgoletnih bralcev *National Geographica* do dobrega prepoznaven, to pa obenem pomeni, da, takšen kot je, zadovoljuje radovednost inokus milijonov ljudi na vseh koncih sveta.

Drago Kladnik

Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik 45-1

Ljubljana 2005: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, sozaložnik SAZU, 112 strani, ISSN 1581-6613

V sodobna geografska preučevanja je zajeta temeljna prostorska problematika, ki temelji na odnosu, poznavanju in vrednotenju človekovih dejavnosti v okolju. Tako temeljna kakor tudi aplikativna preučevanja so čedalje vidneje podprta s sodobnimi raziskovalnimi metodami, ki temeljijo na matematično-statističnih izhodiščih. Zaradi tega je čedalje več vrednostno argumentiranih medsebojnih odnosov med osnovnimi pokrajinskimi sestavinami kakor tudi ovrednotenih soodvisnosti med nosilci družbeno-gospodarskega in socialnega razvoja ter naravnimi sestavinami okolja. Najrazličnejši izsledki geografskih raziskovanj, ki so podprti in dokumentirani z empiričnimi spoznanji, nudijo dragoceno osnovo za oblikovanje temeljnih geografskih zakonitosti, obenem pa tudi za njihovo aplikativno uporabnost v sklopu najrazličnejših prostorskih ved. Ob vsem tem se pač moramo zavedati, da nobeno raziskovalno področje ne more služiti samo svojemu lastnemu namenu, temveč so njegova spoznanja lahko le prispevek k obščemu bogatjenju vedenja o značilnostih in razvoju posameznih območij in njihovih predelov ali pokrajin.

Zapisana spoznanja izhajajo iz prebiranja prvega zvezka 45. letnika revije *Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik*. Tudi v tem zvezku, ki ga je uredil dr. Milan Orožen Adamič, prevladujejo raziskovalni prispevki sodelavcev Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, enega pa je prispeval Gregor Kovačič s Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem.

Uvodno razpravo *Differences between 100-meter and 25-meter digital elevation models according to types of relief in Slovenia* 'Razlike med stometrskim in petindvajsetmetrskim digitalnim modelom višin glede na tipe reliefa v Sloveniji' (strani 7–31) sta napisala Mauro Hrvat in Drago Perko. Raziskava temelji na preučitvi štirih izbranih reliefno različnih območij, in sicer Škrlatice v Julijskih Alpah, doline